

<https://doi.org/10.15407/ukrmova2025.01.043>
УДК 811.161.2'373.43

А.А. ТАРАН, кандидат філологічних наук, доцент кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького бульвар Шевченка, 81, м. Черкаси, 18031
E-mail: alla_taran@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8091-1477>

ВТОРИННІ НОМІНАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

У статті досліджено вторинні номінації, зокрема метафори, що слугують мовностилістичними засобами експлікації подій в Україні під час повномасштабної війни та дають змогу перетворити оцінні позначення нових реалій і понять на їхні яскраві мовні знаки. Функції метафор кваліфіковано як відображення настроїв українського суспільства, ставлення мовців до певних явищ сьогодення та передання їхніх оцінок.

*Звернено увагу також на ідеологічні мотиви функціонування українського лексикону, що визначають вибір способу вираження думки мовців. Проаналізовано архетипові протиставлення свого і чужого в опозиціях **свій — чужий, світло — темрява, живий — мертвий, ми — вони**.*

Ключові слова: вторинна номінація, метафора, функції метафор, опозиція **свій — чужий**, український лексикон.

У напруженому емоційному полі російсько-української війни на творення лексикону української мови впливають події, що їх проживають мовці в актуальному історичному часі. Слушно зауважував поет, перекладач, есеїст Остап Сливинський: «Словник війни — це такий словник, у якому слова не стоять на місці, раз і назавжди прикуті до свого значення, а перебувають, як тимчасові мешканці того львівського прихистку, у тривожній мандрівці до кінцевої станції. Тому й розтлумачити їх можна лише через історії, через рух оповіді. Деякі звичайні слова в час війни стають

Цитування: Таран А.А. (2025). Вторинні номінації в контексті повномасштабної війни Росії проти України. *Українська мова*, 1 (93), 43–51. <https://doi.org/10.15407/ukrmova2025.01.043>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

героїчними і важливими, як простенькі «шкоди» й «фольксфагени», якими волонтери доставляють на фронт бронезилети, їжу і ліки. Деякі під обстрілами здуваються, втрачаючи свою бравурність і самовпевненість. Деякі просто дезертують. Деякі приходять із якогось дуже давнього минулого, щоб нам допомогти» (Війна 2022, с. 67).

У сучасному дискурсі цікавим є не лише власне мовний аспект функціонування лексики, а й ідеологічні мотиви, які визначають вибір способу вираження думки мовця. В українських реаліях архетипові протиставлення свого й чужого найчастіше виокремлюють в опозиціях *свій — чужий, світло — темрява, живий — мертвий, ми — вони*.

Розмежування свого і чужого відбувається через символи добра і зла, що відповідають моделі світу українців. Ця опозиція є однією з найважливіших у міфопоетичній картині світу. У словнику-довіднику В.В. Жайворонка «Знаки української етнокультури» *світло* потрактовано як «уособнення життя...», тому в Біблії читаємо: «Світлом правдивим був Той [Бог-Син], Хто просвічував кожну людину, що приходить на світ»; отже, світло — символ Бога; світло символізує віру, бо віра має розганяти темряву навколо нас, вказувати правдиву дорогу життя; у народних піснях світло — символ радості; звідси освітити означає звеселити; світло також оберіг від нечистої сили, яка його боїться; оскільки світло, як і сонце, що його дає, асоціюється передусім із життям, тому й проклинають: «Щоб ти ходив, поки світа та сонця»» (Жайворонко, 2006, с. 529). Натомість *темрява = темнота = тьма* в переносному витлумаченні — щось незрозуміле, невідоме; також відсталість, некультурність, неписьменність; із темрявою пов'язують розгул нечистої сили (звідси темні сили), тому пільма навіює страх, небезпеку, темнота призводить до різних неприємних ситуацій (там само, с. 591). Опозиція *світло — темрява* відображає здатність українців інтерпретувати сучасні українські реалії: *світло* — символ добра, моральності, порядності; *темрява* — символ зла, аморальності, підлості.

Емоційне ставлення до військових Збройних сил України зумовило появу метафори *воїни світла*, що має кілька значень і відображає опозицію прямого й переносного значень лексем: 1) 'світлі українські патріоти, які воюють за правду'; 2) 'військові, які виконують світломаскування'. Зауважимо, що *сини світла* і *сини темряви* — це ще біблійні метафори з Апокаліпсиса, Одкровення Іоанна Богослова, мають давню християнську традицію, а отже, переосмислені в сучасних реаліях, пор.: *Віруйте у світло, щоб світла синами вам стати!* (Від Івана 12). Як приклади наведемо епізоди з книжки «Війна очима ТСН». Українська журналістка Алла Хочянівська так описала своє знайомство з добровольцем із позивним Ернесто: *Він вразив мене своєю безпосередністю, щирістю, такою фантастичною посмішкою. Про таких кажуть: воїни світла. Він справді ним був* (Кашпор, с. 153). А в авторському есе Наталії Нагорної продемонстровано підготування до етеру з передової, коли в землянці втомлені бійці прикривали екран ноутбука, який блимав у темряві: *Воїни світла — на сторожі темряви* (там само, с. 176). Волонтерів називають *воїнами добра*, напр.: *Для нас вони всі — герої, — воїни добра*

(Газета по-українськи, 25.04.2015). Працівників комунальних господарств, які після ворожих обстрілів самовіддано відновлюють дорожнє полотно і зв'язок та повертають в оселі українців світло, газ, тепло, називають *воїни світла, воїни добра*. Фіксуємо перехід загальної назви *воїн світла, воїн добра* у власну. Наприклад, Укрпошта на знак вдячності присвятила набір поштових марок фахівцям спеціальних служб *«Воїни світла. Воїни добра»*. Крім того, національний костюм українки Вікторії Апанасенко, що став переможцем онлайн-голосування в конкурсі костюмів «Міс Всесвіт» (українка посіла перше місце з-поміж 86 країн), має назву *«Воїн світла»*. У метафорі *воїни світла, воїни добра* відчутна експресія любови, гордості, захоплення, вдячності, напр.: *Ви янголи. Боже, допоможи нашим воїнам світла та добра перемогти й повернутися до рідної домівки* (там само, 12.01.2023). Влучно зауважив український письменник Андрій Любка: «Безумовно, герої. Вищі за всякі похвали і будь-які порівняння. Люди, які вже ввійшли в історію. Гордість нації. Міцніші за сталь. Потік очевидних банальностей можна продовжувати, але час визнати, що це ситуація, коли і письменник, і мова безсилі» (Війна 2022, с. 32). Іменники *світло* і *темрява* слугують основою для творення оцінних метафор у тексті, формують етико-гуманістичне поле життєпису. В активній свідомості українців сьогодні образ мороку, темряви репрезентує негативну оцінку росії і росіян. У світогляді давніх слов'ян морок і темрява також були пов'язані з поняттями зла, нещастя, біди, смерті, спустошення. За спостереженнями Я.Ф. Головацького, у слов'ян першооснова світла, істини і добра бореться з винуватцем зла, і в такій боротьбі виявляється життя в природі фізичній та моральній. Світло і тепло постають у боротьбі із тьмою і холодом. Те саме й у світі моральному: добро в людському світі бореться зі злом (цит. за: Кирчів, 1990, с. 98). Крім того, у слов'ян Дажбог був богом морального світла, мудрости, найвищого всевідання, суспільного порядку і громадянськості; він був утіленим символом світла, що боровся зі злом. Онуками Дажбога українці називають *воїнів світла* ЗСУ, патріотів і волонтерів, які мають величезну духовну та інтелектуальну силу для захисту України. Автор вірусних роликів у тиктоці жартує: *Коли Залужний входить у темну кімнату, він не вмикає світло, він **вимикає темряву*** (Газета по-українськи, 26.09.2022). Поява фразеологічної інновації *вимикати/вимкнути темряву* на основі лексичних значень складників цілком зумовлена асоціацією темряви з росіянами і перемогою українців у війні. Темрява — це біда, горе, важке потрясіння, напр.: *Над півднем України **згущується темрява**: навіщо Росія накопичує сили* (Патріоти України, 01.08.2022); *Усі книги про теперішню війну вселяють надію, що життя переможе і неодмінно настане світанок, **темрява розвіється*** (Слово правди, 22.02.2024); *Адже справедливість і правда — сильніші навіть за всеосяжне зло. **Світло стає сильнішим. І крок за кроком, день за днем темрява програє. І зрештою темрява програє. Зло програє*** (Газета по-українськи, 24.12.2023); *Маємо повернути московську темряву в її прірву. Бо **Росія** — це війна й убивства, **темрява** і падіння. Неймовірна за жорстокістю війна ...нарешилі окреслила всьому світові **потойбічну порожнечу і темряву Росії**, навмисну **чорноту** і марність усіх її зусиль* (Критика, 2023, № 3—4).

Обсяг пейоративних оцінок у свідомості українців значно перевищує обсяг мейоративних, адже увагу мовців привертає насамперед незвичне, неприродне, що не є загальноприйнятим, усталеним. Лексема *чорнота* за СУМом має кілька значень: 1. 'Якість за знач. **чорний** 1; чорний, темний колір чогонебудь'. 2. *заст., фам.* 'Чорний народ; чернь' (СУМ XI, с. 361). Сьогодні дедалі частіше вживають цього іменника зі значенням 1) 'зло', напр.: *Тому що коли російське суспільство, в якому пробуджена вся чорнота, усвідомить свою поразку та що їм доведеться платити по рахунках, вони спрямують всю свою злобу один на одного. Україна протистоїть цій чорноті, не даючи себе поглинути* (Газета по-українськи, 29.08.2022); 2) 'чорний гумор': *Весь гумор зараз чорний. Насиченість чорноти різна* (Війна 2022, с. 70). Чорний колір, «походячи від вогню, має значення потворності, ненависті, суму, смерті, протилежні переносним значенням світла» (Cosegiu, 1958, s. 134). Отже, прикметником *чорний* здавна називали різні негативні явища. Зібраний матеріал засвідчує вплив культурно-національних асоціацій, пов'язаних із чорним кольором, на пейоративну оцінку наведених номінацій, а також ідеологізацію самої лексеми *чорний*, напр.: *Маленький сірий чоловічок накоїв чорної біди* (Війна 2022, с. 307); *Нестерпний біль цих чорних днів* (там само, с. 315); *Ворог нависає чорною жирною тушею* (там само, с. 145). Прикметник *чорний* позначає ще й ступінь інтенсивності оцінки, пор.: *чорний відчай, чорна біда* (=страшна).

Вплив оцінних номінацій спрямований на емоційно-експресивне сприйняття носіїв мови. Метафора виражає оцінку денотата з позицій *ми* — *вони*, напр.: *Ми найважливіша країна у світі. Ми — запущена ракета, від якої відлітають модулі свідомості та внутрішніх трансформацій. Ми розвалилися. А вони розклалися* (там само, с. 23); *Однак не забуваймо: ми — захисники світу теплої людяності. Ми перший світ свободи, який зустрічають росіяни, — тому й так люто ненавидять нас. Росіяни істеризовано агресивні, бо внутрішньо порожні. Ми наповнені сенсами* (там само, с. 45).

Мова є специфічним відображенням світу через мовну свідомість, мовомислення, де й формуються стереотипи, знаки, моделі сприйняття світу, формою його ословлення. Оцінне значення метафори репрезентує предмет / явище в різних аспектах і зумовлене асоціацією з образом, стереотипом, напр.: метафора *країну рве смердючий ворог* інформує і про естетичний аспект — порівняння ворога зі скаженим псом, який рве на шматки свою здобич. Експресивність метафори породжує образи, уявлення, індивідуалізує спосіб подання інформації. Метафора — засіб емоційно-експресивного позначення реалій суспільного життя, який має потужний заряд експресії, виражений в оцінці — позитивній або негативній, що постає внаслідок перенесення первісного значення на інший суб'єкт / об'єкт, в іншу сферу, ситуацію. Оцінне значення є одним із найяскравіших різновидів прагматичного значення.

У метафоричній парадигмі російсько-української війни важливе місце посідають образні структури, що визначають домінуючі ознаки часу, фіксують етап історії суспільства. Серед них можна виокремити образні метафори: а) *за цінністю*, напр.: *Наша мапа ніби набита під шкірою* (там само, с. 185); б) *за міцністю*, напр.: *Саме танкові підрозділи були одними*

з військ в основі **ударного кулака** ОСУВ «Хортиця» (там само, с. 137); в) за візуальним відчуттям, напр.: *Іду на пошту. Усім тілом чую гучний вибух. Обертаюся. За селом підіймається в небо чорний димний **гриб**. Уздовж дороги, повернувшись, мовчки стоять інші люди. Люди вдвляються в **гриб**. Димний **гриб** підіймається в небо. Люди дивляться. **Гриб** росте. Люди дивляться. **Гриб** розвіюється чорно-сірою хмарою і зникає за деревами. Люди розвертаються і йдуть у власних справах. У світ повертаються звуки* (Сливинський, 2023, с.78). Фіксуємо мовні засоби експресивного порівняння, що передбачає образну трансформацію номінації, напр.: ***Вибух** був — як **жовта хризантема*** (Війна 2022, с. 308). Такі порівняння і метафори візуалізують образ вибуху бомби, розриву снаряда, падіння уламків ракет або дронів (безпілотників). Ці образи, актуалізовані в нашій свідомості війною, уможливають розуміння мовних засобів, напр.: ***Фото будинків з виваленими нутрощами*** (там само, с. 89); ***Все нафаршироване залізом, городи засипані уламками*** (там само); ***Раптом побачила дитяче ліжечко, що білою ніжною плямою світліє поруч із відкритим переломом стіни*** (там само, с. 151).

За експресивно-стилістичним навантаженням можна виокремити такі групи метафоричних одиниць: а) метафори болю: *Столиця **пораненої країни**, яку **рве** смердючий **ворог*** (там само, с. 101); *На Донбасі міста не прокинуться від сирени... Їх **відрізали скальпелем фронту** проти волі* (там само, с. 435); *...Тут країну **жиивають голками** крупнокаліберними* (там само); *Ці міста **лишаються цвяхами у серці**. Маріуполь. Мелітополь. Краматорськ* (там само, с. 58); *Місто **кошмарять**, хоча воно давно перестало боятися* (там само, с. 42); *Тепер місцевість **впізнаватимуть за воєнними шрами*** (там само, с. 89); *Війна **малює кров'ю акварелі*** (там само, с. 309); *Це був **один із найгучніших** почутих мною **вибухів**. Довгий, тривалий, потужний. Крізь шибки **спиняв серце*** (там само, с. 182); б) метафори гніву: *Сифіліс **колективного мозку**. Варварська **вузьколобість**. Маніфест **примітивного чорно-білого світобачення*** (там само, с. 187); в) метафори віри: *Крізь **біль** **проступає сила*** (там само, с. 23); ***Наші** там **міцно наваляли росіянам*** (там само, с. 34); *Поприбирали в підвалах — **приберемо й ворога*** (там само, с. 178).

Для сучасної української публіцистики характерне й використання «багатошарової» метафори, «метафори в метафорі», тобто декількох різнопланових метафор в одному повідомленні. У такий спосіб утворюють певну метафоризацію ситуації (повідомлення) як цілого, напр.: *Земля **вибухнула фонтанчиками** зовсім поруч. Загородний **перекотився на спину та втупився у зорілі нутрощі машини**. **Кулі ставали дедалі хитрішими**: ще трішки й якась з них **стрибне під залізне черево** (Кашпор, с. 90); *У Волновасі я **вперше побачила, як град лягає шахівницею, як град прошиває все*** (там само, с. 162). Вона сприяє приверненню уваги адресата до повідомлення, передає оцінні характеристики означуваного.*

Нова метафора *іде посилка* має значення ‘везуть журналістів’, напр.: *«До вас **іде посилка**», — передали по рації. Досі таких «**посилок**» не возили — журналіст Олександр Моторний та оператор Сергій Кисельов були першими **телевізійниками, які їхали за край*** (там само, с. 27).

Метафора *пришивати до життя* передає значення ‘зародити, дати початок життя кому-небудь’, напр.: *У багатьох солдатів дома дружина при надії — так чоловіки пришивають себе до життя: не можна померти* (там само, с. 69). Пор. метафоризовані значення дієслова *пришивати*, уже засвідчені у тлумачних словниках української мови: 1) ‘пронизуючи кого-небудь ударом, залишати на місці без руху’; 2) ‘примушувати когось залишатися нерухомим (від несподіванки)’ (СУМ VIII, с. 103). Із таким значенням уживають і нову метафору *смерть іноді проростає життям* (Кашпор, с. 66).

Авторські метафори — вияв мовної особистости, свідчення її професійної майстерности, креативности. Вони відображають якісну характеристику журналістських і письменницьких текстів, високий рівень структурно-мовної складности висловлювання.

У сучасних українських реаліях оцінні парадигми змінюються під впливом нових орієнтирів суспільно-політичного життя та свідомости соціуму, а також розширюється спектр оцінюваних явищ і чинників. З’являються метафоричні позначення-персоніфікації, що мають міфологічне походження, напр.: *Всі знають, що «Гном» працює тут Хароном — перевізником з берега життя на берег смерті. Його Стікс — бита злітна смуга, що веде до терміналу [терміналу]* (там само, с. 27); *Харон на Харківській трасі* (Українська правда, 07.01.2016). За давньогрецькою міфологією, Харон — перевізник померлих через річку Стікс до царства мертвих підземного бога Аїда. Харонами на війні називають тих, хто перевозить воїнів на передовій, на «нулі»: — *Туди — живі, звідти — напівживі, якщо пощастить. Важка робота. Та хтось мусить* (там само).

Образність, незвичність порівняння, закладеного в основу метафоричного перенесення, дає змогу авторові створити виражальний засіб, здатний відтворити індивідуально-авторське бачення світу. Наприклад, у поезіях воїна й поета Максима Кривцова йдеться про захисників України, які давно прийняли можливість смерті, але дістануть безсмертя: *Сідаєш в броню / наче у човен / накладаєш на очі / тактичні окуляри / замість монеток / і запливаєш у Стікс посадки* (Буквоїд, 16.11.2024).

Метафора *запливти у Стікс* (як і *піти на Стікс*) означає ‘померти’. У «Словнику античної міфології» лексему *Стікс* зафіксовано зі значенням ‘одна з річок Аїду, що сім разів обтікала підземне царство. Священними водами Стіксу клялися олімпійські боги’ (Козовик, Пономарів, 1989, с. 7). Міфологічні образи як основа позитивної оцінної конотації і відповідно заряджених переносних значень активно використовувані в сучасній мовній практиці, напр.: *Водій-механік Харон / впевнено мчить / у невідомість і достеменність / ...і хто знає / де закінчується Стікс / і куди тебе занесе течія* (Буквоїд, 16.11.2024).

Розширення змістового обсягу оніма *Харон*, який наближається до апелятива, неминуче відображає реалії життя сучасного українського суспільства. Нові додаткові значеннєві відтінки слова розвинулися на основі зовнішньої схожости функцій — ‘той, хто працює на межі життя і смерті; ризикуючи життям, перевозить когось / щось’. За міфологією, Харон пере-

возив людей, які залишили це життя, в один кінець і без права повернення. Унаслідок збройної агресії росії мільйони українців перейшли свій умовний Стікс, щоб розпочати нове життя, у якому немає місця війні. Сергій Ткаченко зауважував: «Іноді здається, що Харон зупинив свій човен посередині річки, а Стікс не подарував усім забуття, залишивши спогади у людей про минуле життя. І ці спогади й досі наповнюють свідомість вимушених переселенців болем, сумом, іноді стражданнями, але й часто сподіваннями та надією на повернення» (Колесо життя, 15.10.2024). Хароном називають також того, хто везе загиблого воїна його останньою дорогою (супроводжує конвой, повертає героя «на щиті» додому). Анастасія Шевченко під псевдонімом СТАСІК у кліпі «Герої вмирають» використала образ Харона, пояснивши це так: «Я маю цей досвід. Я відчувала, що означає вести загиблого воїна його останньою дорогою» (DTF Magazine, 12.07.2023).

Кожен сюжет із війни — це особистий світ українців, це межа між життям і смертю, подвигом і гріхом, суспільною апатією, байдужістю. Тому метафори в текстах цієї тематики — знаряддя посиленого емоційного впливу на читачів. Слушно зауважив Сергій Жадан: «Припускаю, що буде зовсім інша мова. Мова, яка формується просто сьогодні, щодня, по цілій країні. Поки що в ній забагато болю. Але цілком достатньо гніву. І що головне — достатньо віри й любові» (Війна 2022, с. 26).

Отже, синхронний зріз функціонування сучасної української мови в період повномасштабної війни росії проти України яскраво репрезентують вторинні номінації з метафоричним, образним значенням. З'ясування розвитку семантики, формально-семантичної стратифікації, структурування позначених понять дає змогу обґрунтувати доцільність фіксації нових значень у словниках української мови.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

Буквоїд — <http://bukvoid.com.ua> (дата звернення: 15.11.2024).

Від Івана 12 — *Цифрове служіння*. <https://www.bible.com/uk/bible/186/> (дата звернення: 15.11.2024).

Війна 2022 — *Війна 2022: щоденники, есеї, поезія: антологія*. (2023). Львів: Видавництво Старого Лева; Варшава: Нова Польща.

Газета по-українськи — <https://gazeta.ua/newspaper> (дата звернення: 13.11.2024).

Кашпор — Кашпор О. (2015). *Війна очима ТСН*. Київ: Основа.

Колесо життя — <https://surl.li/wnjtmy> (дата звернення: 16.11.2024).

Критика — <https://www.krytyka.com> (дата звернення: 16.11.2024).

Патріоти України — <https://patrioty.org.ua> (дата звернення: 10.11.2024).

Слово правди — <https://slovopravdy.com.ua> (дата звернення: 16.11.2024).

СУМ — *Словник української мови: в 11 т.* (1970—1980). Київ: Наукова думка.

Українська правда — <https://www.pravda.com.ua> (дата звернення: 16.11.2024).

DTF Magazine — <https://surl.gd/qzxfzfa> (дата звернення: 10.11.2024).

ЛІТЕРАТУРА

- Білодід І.К. (ред.). (1973). *Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія*. Київ: Наукова думка.
- Жайворонок В.В. (2006). *Знаки української етнокультури: Словник-довідник*. Київ: Довіра.
- Кирчів Р.Ф. (1990). *Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської Трійці»*. Київ: Наукова думка.
- Козовик І.Я., Пономарів О.Д. (уклад.). (1989). *Словник античної міфології*. Київ: Наукова думка.
- Сливинський О. (2023). *Словник війни*. Харків: Vivat.
- Содомора А. (2023). В українській мові закладена повага до громади, в російській цього немає: про вплив слова, війну і завдання для українців. *Радіо Свобода* (13.05.2023). <https://surl.li/wjsepm> (дата звернення: 13.11.2024).
- Сюта Г.М. (2023). Лінгвософія опозицій «свій — чужий» у текстах періоду російсько-української війни. *Українська мова*, 2 (86), 3—34. <https://doi.org/10.15407/ukrmova2023.02.003>
- Чадюк О.М. (2005). *Метафора у сфері сучасної української політичної комунікації* [дис. ... канд. філол. наук]. Київ.
- Coseriu E. (1958). *Sincronía, diacronía e historia. El problema del cambio lingüístico*. Montevideo.

Статтю отримано 07.02.2025

REFERENCES

- Bilodid, I.K. (Ed.). (1973). *Modern Ukrainian literary language. Vocabulary and phraseology*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- Chadiuk, O.M. (2005). *Metaphor in the field of modern Ukrainian political communication* [Dis. ... Cand. Philol. Sciences]. Kyiv (in Ukrainian).
- Coseriu, E. (1958). *Sincronía, diacronía e historia. El problema del cambio lingüístico*. Montevideo (in Espacol).
- Kozovyk, I.Ya., Ponomariv, O.D. (Eds.). (1989). *Dictionary of ancient mythology*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- Kyrchiv, R.F. (1990). *Ethnographic and folkloristic activity of the “Russian Trinity”*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- Siuta, H.M. (2023). The linguosophy of the opposition “Own — Foreign” in the texts of the period of Russian-Ukrainian war. *Ukrainian language*, 2 (86), 3—34. <https://doi.org/10.15407/ukrmova2023.02.003> (in Ukrainian).
- Slyvynskyi, O. (2023). *Dictionary of War*. Kharkiv: Vivat (in Ukrainian).
- Sodomora, A. (2023). Respect for the community is built into the Ukrainian language, this is not the case in Russian: about the influence of words, war and tasks for Ukrainians. *Radio Svoboda* (13.11.2024). Retrieved November 13, 2025 from <https://surl.li/wjsepm> (in Ukrainian).
- Zhaivoronok, V.V. (2006). *Signs of Ukrainian Ethnic Culture: Reference Dictionary*. Kyiv: Dovira (in Ukrainian).

Received 07.02.2025

Alla Taran, Candidate of Sciences in Philology, Associate Professor
in the Department of Ukrainian Linguistics and Applied Linguistics
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy
81 Shevchenko Boul., Cherkasy 18031, Ukraine
E-mail: alla_taran@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8091-1477>

SECONDARY NOMINATIONS IN THE CONTEXT OF RUSSIA'S FULL-SCALE WAR AGAINST UKRAINE

The article investigates modern secondary nominations, in particular metaphors as a wide range of linguistic and stylistic means that allow speakers to turn the designation of new realities and concepts of modern colorful life in Ukraine into certain vivid signs not only of individual objects, but sometimes of entire situations related to them. It is found that modern metaphors reflect the mood of society, convey the attitude of speakers to certain realities and phenomena of the present, and formalize their assessment.

The attention is paid not only to the linguistic aspect of the lexicon functioning, but also to the ideological motives that determine the choice of the speaker's way of expressing his/her opinion. The archetypal oppositions of friend and foe in the oppositions: **friend — foe, light — darkness, living — dead, we — they** are analyzed. A systematic description of the secondary nomination is important not only for generalizing this linguistic material, but also for determining its relevance for the trends in the development of the cognitive and communicative space of the modern Ukrainian language.

Keywords: *secondary nomination, metaphor, functions of metaphors, opposition own — alien, ukrainian lexicon.*